

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 1/2005 rd

Statsrådets utredning med anledning av halvtidsöversynen av Lissabonstrategin

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Stora utskottet sände den 27 oktober 2004 statsrådets utredning med anledning av halvtidsöversynen av Lissabonstrategin (E 84/2004 rd) till kulturutskottet för eventuella åtgärder.

Stora utskottet sände den 10 december 2004 en kompletterande utredning 1 (V NK 3.12.2004) i ärende E 84/2004 rd till kulturutskottet för eventuella åtgärder.

Stora utskottet sände den 11 februari 2005 en kompletterande utredning 2. (V NK 10.2.2005) i ärende E 84/2004 rd till kulturutskottet för eventuella åtgärder.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- kultursekreterare Johanna Koponen, undervisningsministeriet
- ledande expert Hannele Pohjola, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- utbildningspolitisk ombudsman Petri Lempinen, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf.

Dessutom har utskottet fått ett skriftligt utlåtande från Statens vetenskaps- och teknologiråd.

UTREDNINGEN

Halvtidsöversyn av Lissabonstrategin

Europeiska rådets vårmöte (22—23.3) kommer att koncentrera sig på en halvtidsöversyn av Lissabonstrategin. Syftet är att få fart på genomförandet och konkretisera de viktigaste målen. Kommissionen lämnade den 2 februari 2005 sin rapport till Europeiska rådets vårmöte i mars.

Kommissionen föreslår att den förnyade Lissabonstrategin ska inriktas på tillväxt och sysselsättning. Åtgärderna ska samlas kring tre huvudteman:

- Europa ska bli en attraktivare plats att investera och arbeta i.
- Kunskap och innovation ska utgöra centrala faktorer i Europas tillväxt.

— Vi ska utforma politiken så att företagen kan skapa fler och bättre arbetstillfällen.

Kommissionen tar upp tio nyckelsektorer där unionen och medlemsstaterna ska nå målen utifrån ett s.k. Lissabonhandlingsprogram.

I halvtidsöversynen behandlas små och medelstora företags roll i Europa, en utvidgad och fördjupad inre marknad, öppna och konkurrensutsatta marknader i och utanför Europa, bättre lagstiftning på EU-nivå och i medlemsstaterna, en utvidgad och bättre europeisk infrastruktur, ökade och bättre investeringar i forskning och utveckling, underlättade innovationer, underlättat utnyttjande av IKT samt en hållbar använd-

ning av resurserna och en solid grund för EU:s industri.

För bättre och fler arbetstillfällen måste det göras attraktivare att arbeta och de sociala trygghetssystemen moderniseras. Dessutom måste det investeras mer i humankapital genom förbättrad utbildning och kompetens.

Förvaltningen (governance) av Lissabonstrategin ska också förbättras.

Regeringens ståndpunkt

Regeringen framför sin syn i en kompletterande skrivelse den 11 februari 2005. Finland anser att kommissionens budskap i grunden är positiva. Lissabonstrategin måste ses över och koncentreras på färre prioriteringar. EU:s ekonomiska konkurrenskraft kan säkerställas genom att strategin koncentreras på tillväxt och sysselsättning. Det är nödvändigt för att andra aspekter på en hållbar utveckling ska kunna tillgodoses i framtiden. Finland omfattar kommissionens syn att en koncentrerad tillväxt och sysselsättning nu är helt förenlig med målen på det sociala området och miljöområdet.

Regeringen välkomnar en fokusering på de föreslagna tre huvudtemana och på genomförande av strategin. EU måste vara berett att svara på den utmaning som en öppen internationell konkurrens innebär. Det ska ses som ett incitament till bättre konkurrenskraft och nyskapande. Samtidigt gäller det att satsa på öppenhet också på den inre marknaden för att de återstående hindren för den fria rörligheten för varor, tjänster, arbetskraft och kapital ska kunna undanröjas. Det är också viktigt med fri rörlighet för information inom unionen och över lag.

För att förstärka konkurrenskraften är det nödvändigt att beakta de utmaningar som finansieringen av välfärdssystemen och en sund offentlig ekonomi ställer på sikt. För att lyckas kräver reformen en starkare ekonomisk dynamik i EU-området. Det kräver i sin tur makroekonomisk stabilitet.

Kommissionens särskilda Lissabonhandlingsprogram ställer konkreta mål för EU och medlemsstaterna inom tio namngivna nyckelsektorer. Men programmet är för brett och innehåller

åtgärdsrekommendationer som delvis lappar över varandra och som inte är sinsemellan jämförbara. Europeiska rådet i Lissabon bör inte anta Lissabonhandlingsprogrammet som sådant utan analysera och behandla det efter Europeiska rådet för att försäkra sig om ett framtida engagemang.

Kommissionens iakttagelser om små och medelstora företags roll och de viktigaste verktygen för att stödja företagande svarar mot Finlands syn. Villkoren för nyskapande tillväxtföretag måste förbättras.

Enligt regeringen är det bra att institutionerna förpliktas att skapa lagstiftning på de mest centrala områden av den inre marknaden som kommissionen nämner.

Finland omfattar kommissionens syn att en bättre lagstiftning har positiva effekter för den ekonomiska tillväxten, sysselsättningen och produktiviteten. Lagstiftningen bör fortsatt förenklas men det behövs också marknadsbaserade lösningar som ett alternativ till lagstiftning. De projekt som kommissionen föreslår kan stödjas. I konsekvensbedömningarna ska ekonomiska, sociala och miljöpolitiska effekter vägas in i lika delar.

De åtgärder som kommissionen prioriterar (ramprogram, investeringar i forskning och utveckling 3 % av bnp, översyn av ramen för statligt stöd till forskning och utveckling) träffar rätt. Utöver forskningsinsatser krävs det större insatser för att omsätta resultaten i praktiken. Finland har haft vissa förbehåll mot skatteincitament i sina egna åtgärder för forskning och utveckling, men kan omfatta ambitionen att tydliggöra principerna.

Forskning och utveckling samt utbildning är viktiga konkurrenskraftsfrämjande mekanismer. Det är bra att högskolorna lyfts fram och att mångfalden bland högskolorna i Europa ses som en styrka. Kvaliteten på högskoleutbildningen och forskningen bör dessutom poängteras som faktorer som gör Europas högskolor attraktiva. Det behövs också intensivare kontakter mellan företag och högskolor.

Tanken om innovationscentrum förefaller i princip god och svarar i långa stycken mot vårt

program för kunskapscentrum. Men det behövs närmare information om förslagets innehåll.

Idén att inrätta ett europeiskt teknikinstitut är ny och ambitiös. Den bästa lösningen är inte nödvändigtvis att EU inrättar ett konkurrenskraftigt institut. Det behövs mera information för formulering av en närmare ståndpunkt.

Informations- och kommunikationsteknikens roll kommer väl fram i rapporten till vårmötet. Faktum är ändå att nyttjandegraden fortfarande är alltför låg inom företag och förvaltning i vissa sektorer.

Bättre datasäkerhet och dataskydd är frågor som måste beaktas i åtgärderna för att nå målen i Lissabonstrategin. Bara på detta sätt kan det garanteras att den nya informations- och kommunikationstekniken utnyttjas effektivt och i större omfattning. Kommissionen bör ta itu med att förbereda en europeisk datasäkerhetsstrategi.

Finland ställer sig i princip positivt till europeiska samverkansmodeller för industriell forskning. För att Europa ska kunna förbättra sin konkurrenskraft måste EU aktivt stödja offentlig-privat partnerskap för utveckling och genomförande av tekniska innovationer. Europeiska teknikinitiativ är en bred och ambitiös ny form av samarbete inom forskning och utveckling. Utmaningarna för och de utestående frågorna kring genomförandet är många. Inställningen till stora

europeiska industriprojekt som involverar produktion är förbehållsam.

Kommissionens förslag till nyckelsektorer för att skapa nya och bättre arbetstillfällen är i det stora hela bra och de föreslagna åtgärderna lätta att omfatta. Finland tillstyrker också resultaten från Wim Koks tidigare arbetsgrupp för sysselsättningsfrågor som avrapporterades till Europeiska rådet våren 2004. Rapporten vill fästa uppmärksamhet också vid samordnade skatte- och bidragssystem, arbetsmarknadsstöd och vid att de anknyttande systemen fungerar.

Finland understryker att en adekvat nivå på sociala bidrag och en möjlighet att förena arbete och familjeliv är ett grundläggande villkor för en fungerande arbetsmarknad som bygger på social delaktighet.

Grundkompetensen måste förbättras och yrkesutbildningen uppfylla företagens krav på yrkeskvalifikationer.

Finland ser arbetskraftens rörlighet som en mycket viktig sak med tanke på tillgången till kvalificerad arbetskraft och vill främja bl.a. sysselsättningsbaserad invandring med hänsyn till arbetsmarknadens behov i vart och ett medlemsland.

Finland omfattar kommissionens syn att redan de existerande åtgärderna tillsammans utgör ett verkligt europeiskt initiativ för ungdomar. Nya processer behövs inte.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Prioriteringarna i Lissabonstrategin från 2000 är bättre konkurrenskraft, full sysselsättning och större social sammanhållning. Det krävs konkreta åtgärder för att förnya strategin. Därför är det på sin plats med en halvtidsöversyn.

I strategin nämns utbildning samt forskning och utveckling som viktiga sektorer med tanke på en bättre konkurrenskraft och produktivitet. Som Finland ser det är vissa reformer av den inre marknaden av avgörande betydelse. Utskottet understryker att Finland inte bör stödja bara de ekonomiska utan också de kvalitativa målen i

Lissabonstrategin. Det är viktigt att förbättra konkurrenskraften, men andra aspekter med väsentlig betydelse för processen får inte bara utan vidare underställas ekonomiska hänsyn.

För bättre produktivitet i arbetet krävs det en adekvat satsning på högskoleutbildning samt forskning och utveckling. Stödet för spetskunskap måste vara kraftfullt och långsiktigt både inom forskning och högre utbildning och vi får inte ge avkall på jämlikhet i utbildningen.

Utskottet omfattar regeringens syn att kommissionens prioriterade åtgärder för forskning

och utveckling träffar rätt. Det är också viktigt att resultaten utnyttjas bättre.

Utskottet fäster sig vid att vetenskaps- och teknologirådet vid sitt möte den 4 februari 2005 behandlade frågan om omstrukturering av Finlands offentliga forskningssystem. Skälen är de samma som kräver fortsatt uppmärksamhet för de centrala frågeställningarna kring kunskap och kvalifikationer och nyttiggörande av dem också på EU-nivå:

- ekonomin och tekniken globaliseras, vilket kommer tydligast fram i att företagen internationaliseras och arbetet och produktionen fördelas på nytt,
- globaliseringen öppnar upp nya möjligheter men skapar också nya hotbilder och utmaningar som berör samhällen på ett annat sätt än tidigare
- närings- och samhällsstrukturen genomgår en fortsatt förändringsprocess där samhällen och ekonomier försöker upprätthålla och öka sitt välbefinnande och sina medlemmars välfärd med hänsyn till den nya internationella arbetsfördelningen och utvecklingen av informationssamhället och
- på grund av konkurrens måste det satsas allt mer på en bättre innovationsdynamik. Förändringarna i själva forskningsarbetet verkar i samma riktning: ökad professionalism, samarbete och sammanslutning i nätverk, större enheter och infrastrukturer samt dyr forskningsutrustning.

Det är en stor utmaning både för Europa och för Finland att förstärka forskning och utveckling på internationell toppnivå i de sektorer som är viktigast för samhällsekonomin, den övriga samhällsutvecklingen och medborgarnas välfärd. Alla universitet bör ha en möjlighet till detta.

I utbildningspolitiken har Lissabonstrategin redan betytt vissa framsteg. Mot slutet av 2002 inleddes Köpenhamnsprocessen för yrkesutbildning som redan resulterat i flera ministerrådsrekommendationer om utveckling av yrkesutbildningen. Därtill finns arbetsprogrammet Utbildning 2010. Det behövs ministerrådet har antagit allmänna principer om erkännande av icke-

formell utbildning och utveckling av ett benchmarkingsystem för yrkesutbildning.

Vidare har utbildningsrådet avtalat om fem gemensamma benchmarkvärden för utbildning. De har beaktats i den gällande utvecklingsplanen för utbildning och forskning.

Vid ett uppföljningsmöte för Köpenhamnsprocessen i Maastricht i december enades undervisningsministrarna från 32 länder om åtta nationella och fem europeiska utvecklingsmål för utbildningssystemen.

De nationella målen i Maastrichtmeddelandet gäller bl.a. gemensamma rekommendationer (benchmarking, erkännande av kompetens, livslång handledning), finansiering av utbildningen, användning av strukturfonderna och nya inlärningsmöjligheter speciellt med tanke på arbetslivet och i syfte att förebygga utslagning.

Maastrichtmeddelandet understryker bättre studiemöjligheter för vuxna och förvärvsarbetande. Det handlar inte bara om formell utbildning utan också om kompetensutveckling på arbetsplatserna. Det viktigaste budskapet i Maastrichtmeddelandet är att kompetensutveckling inte bara gäller högt utbildade med spetskompetens. Utskottet ser positivt på att Wim Koks första rapport gav ett uttalat stöd för utveckling av yrkeskvalifikationer i ett brett perspektiv. Trots att Köpenhamnsprocessen har gjort framsteg har problemen med yrkesutbildningen inte lösts på nationell nivå. Nästa uppföljningsmöte arrangeras under Finlands EU-ordförandeskap mot slutet av 2006.

Utskottet framhåller att den nationella strategin för livslångt lärande ser på utbildningen som en helhet som bidrar till en övergripande syn på yrkesutbildning och högskoleutbildning både inom ungdoms- och vuxenutbildningen. Strategin för livslångt lärande omfattar också kompetensutveckling på arbetsplatsen och måste därmed vara mera omfattande än undervisningsministeriets plan för utveckling av förvaltningsområdet. Det är viktigt att vi erkänner arbetsplatsutbildning och informellt lärande som delar av livslångt lärande.

Ur arbets- och näringslivets synvinkel ska utbildningen i centrala delar utveckla yrkeskvalifikationerna och yrkeskompetensen och den vägen gynna ekonomin. De ekonomiska aspekterna står inte i för sig i strid med utbildningens övriga uppgifter. I en allt mer internationaliserad omvärld måste vi utveckla vårt utbildningssystem mot högre internationell kvalitet och jämförbarhet och samtidigt se till att utveckla vår nationella kultur.

Enligt utskottets mening är det viktigt att högskoleutbildningen i vårt nationella system fort-

satt klart grundar sig på ett dualistiskt system. Det gäller att se till att yrkeshögskolorna och universiteten bibehåller var sin identitet. Utbildningen på andra stadiet bör göras mera attraktiv och ta större hänsyn till företagens behov.

Utlåtande

Kulturutskottet meddelar

att utskottet omfattar regeringens ståndpunkt.

Helsingfors den 17 februari 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Tuomo Hänninen /cent
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent
Mikaela Nylander /sv

Kirsi Ojansuu /gröna
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
Marja Tiura /saml (delvis)
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.